

CZU: 347.42: 347.466

## PRINCIPIILE DESPĂGUBIRII DE ASIGURARE

Violeta COJOCARU, Sergiu DODON\*

Universitatea de Stat din Moldova

\*Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”

Despăgubirea de asigurare constă, în mare parte, în repunerea celui păgubit în situația patrimonială anterioară păgubirii și în reîntregirea patrimoniului pierdut în urma accidentelor de circulație sau survenirii cazurilor de care a fost asigurat cel pătimit, astfel încât elementele sale active să atingă valoarea pe care ar fi avut-o dacă fapta ilicită nu ar fi fost săvârșită.

În situația în care condițiile necesare existenței prejudiciului sunt întrunite, se poate trece la măsurile și procedurile ce pot fi luate în vederea constatării întinderii și achitării despăgubirii de asigurare.

Baza de calcul al întinderii prejudiciului, fie că a fost calculată pe cale amiabilă, fie că a fost calculată cu concursul instanțelor de judecată, constă în respectarea unor principii.

Principiile despăgubirii de asigurare comportă un rol important în configurarea despăgubirii de asigurare ca instituție fundamentală a dreptului civil.

**Cuvinte-cheie:** despăgubire, asigurat, asigurător, principiu, caz asigurat, risc asigurat, limitele despăgubirii, proporționalitatea despăgubirii, coercitiv, subrogare, bani.

## THE PRINCIPLES OF INSURANCE INDEMNITY

Compensation for insurance is largely the restoration of the injured person in the patrimonial situation prior to the damage and reintegration of the patrimony lost as a result of traffic accidents or the occurrence of insurance cases of the person who suffered so that its assets reach the value that would be if the deed the illicit would not have been over.

If the conditions for the existence of the damage are common, the measures and procedures that may be taken to ascertain the status and payment of the insurance indemnity may be taken.

The basis for calculating the damage, whether it was calculated amicably or calculated by the courts, is to observe some principles.

The principles of insurance indemnity have an important role in setting insurance compensation as a fundamental institution of civil law.

**Keywords:** compensation, insured, insurer, principle, insured case, insured risk, the limits of compensation, proportionality of the compensation, coercive, subrogation, money.

## Introducere

În cadrul instituției juridice normele juridice se află în legătură organică nu doar după obiectul și metoda comună de reglementare, dar și după principiul director comun. Proveniența valorică, etico-juridică a ideii centrale a instituției juridice rezidă în valorile promovate și apărute de ramura respectivă a dreptului, precum și de sistemul de drept în ansamblu. Dacă principiile generale ale dreptului constituie fundamentul principiilor ramurale ale dreptului, atunci principiile ramurale, la rândul lor, servesc drept temei pentru ideile (principiile) instituțiilor juridice. Ceea ce ar însemna că principiile instituțiilor juridice sunt inseparabile de principiile ramurii -, „mamă”; prin urmare, nu pot avea existență de sine stătătoare, decât cea condiționată de principiile ierarhic superioare [1].

Termenul „principiu” își are originea în grecescul *arhe*, care desemnează acțiunea de a conduce, dar și mișcarea de a începe. Substantivul *arhon* înseamnă ceea ce stă de conducător, de căpetenie, pe când *arheic* este începutul, temeiul logic al lucrurilor. Latinii au tradus din greaca veche verbul *arhe* ca *principium*, ceea ce înseamnă început, prim(ar), temei [2]. Din latină *principium* își păstrează intact rădăcina în română (principiu), franceză (principe), italiană (principio), engleză (principle), rusă (принцип) etc. [3].

În aceeași ordine de idei, N.Popa afirmă că principiile de drept sunt idei întemeietoare ale conținutului tuturor normelor juridice. Ele au atât un rol constructiv, cât și unul valorizator pentru sistemul dreptului, în sensul că ele cuprind cerințele obiective ale societății, cerințe cu manifestări specifice în procesul de constituire a dreptului și în procesul de realizare a acestuia [4].

Principiul instituției juridice este ideea care exprimă valori sau idealuri etico-juridice și care reunește în jurul său un grup de norme juridice potrivit obiectului și metodei de reglementare a ramurii respective a dreptului pozitiv [5].

Principiul instituției juridice este ideea principală care organizează normele instituției juridice într-un complex sistemic. Principiul instituției juridice este ascendentul ideilor normelor juridice și descendentul principiilor ramurii corespunzătoare de drept. Deci, principiile instituțiilor juridice sunt subordonate direct principiilor ramurale ale dreptului și indirect principiilor generale ale dreptului. Căci, după afirmația lui J.L. Constantinesco, „într-adevăr, principiile generale ale dreptului se materializează în fiecare ordine juridică prin instituții juridice...” [6].

Ca și alte instituții de drept privat, despăgubirea de asigurare este guvernată în mod direct de idei călăuzitoare și de reguli fundamentale.

Trebuie să remarcăm faptul că principiile de drept pot fi formulate direct, în articole de legi speciale ori pot fi deduse pe cale de interpretare.

Astfel, analizând în mod sistemic legislația națională referitoare la asigurarea din domeniul auto și, în particular, reglementările referitoare la despăgubirea de asigurare, observăm că nu există principii formulate în mod expres, ci sunt doar câteva principii de care se conduc asigurătorii la calcularea și achitarea despăgubirilor de asigurare.

Dat fiind că gradul de maturitate și experiență al țărilor lumii în privința asigurărilor este foarte diferit, principiile despăgubirii de asigurare au cunoscut de-a lungul timpului o evoluție aparte. Fapt ce determină limitarea temporară și geografică a acestora. Desigur că acolo unde sectorul asigurărilor este mai dezvoltat și mai sofisticat, despăgubirile de asigurare au un rol mai reprezentativ și mai amplu, în timp ce în țările în care asigurările se află în proces de formare, consolidare sau maturizare principiile care guvernează funcționalitatea despăgubirilor de asigurare sunt limitate. Totuși, deosebiri în aprecierea principiilor diriguitorii ale despăgubirii de asigurare în cele două categorii de țări se referă mai puțin la aspectele microeconomice și mai mult la impactul lor asupra întregii economii.

*Principiul compensării prejudiciului cauzat prin survenirea cazului asigurat.* Apreciem acest principiu ca primul și cel mai important nu doar al despăgubirii de asigurare, dar și al întregii instituții de asigurare în toată complexitatea sa. Realizarea acestui principiu este posibilă datorită existenței fondului de asigurare creat din contribuțiile, respectiv primele de asigurare plătite de asigurați. Astfel, despăgubirea de asigurare are rolul de a contribui la refacerea bunurilor avariate sau distruse, la repararea unor prejudicii de care asigurații răspund conform legii și la acordarea unor sume în cazul producerii unor evenimente pentru a căror survenire s-a încheiat contractul respectiv de asigurare. Cu alte cuvinte, prin intermediul principiului compensării prejudiciului cauzat prin survenirea cazului asigurat se încearcă o repunere financiară în situația anterioară.

Acest principiu reiese din interpretarea logico-juridică a esenței juridice a contractului de asigurare din domeniul auto, și nu numai.

Astfel, în conformitate cu art.6 alin.(3) din Legea cu privire la asigurări, nr.407 din 21.12.2006, în asigurarea de bunuri și de răspundere civilă, suma pe care asigurătorul o datorează asiguratului în vederea compensării pagubei produse de evenimentul asigurat reprezintă despăgubirea de asigurare [7].

În aceeași ordine de idei, noțiunea de asigurare obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule reprezintă un contract de asigurare, probat prin polița de asigurare RCA și/sau certificatul de asigurare „Carte Verde”, prin care un asigurător licențiat, în condițiile Legii cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule, nr.414 din 22.12.2006, să practice asigurare obligatorie de răspundere civilă auto, se obligă, în baza unei prime plătite de asigurat, să despăgubească prejudiciile cauzate prin accident de autovehicul în perioada de valabilitate a contractului de asigurare [8].

*Principiul achitării despăgubirii de asigurare în limitele prevăzute de lege* caracterizează și determină în exclusivitate cuantumul despăgubirii de asigurare; or, utilizarea termenului „limite” în alt sens decât cel menționat ar putea crea confuzie în perspectiva cercetării altor principii esențiale ce vor fi analizate ulterior. Esența raporturilor de asigurare necesită în mod imperios să fie reglementat în mod detaliat, pentru a nu permite apariția de situații în care, pe de o parte, ar fi temei de îmbogățire fără justă cauză (când despăgubirea de asigurare este exagerat mai mare decât prejudiciul real suferit), sau, pe de altă parte, ar putea exista o lipsă efectivă de compensare ca urmare a cuantumului prea mic al despăgubirii de asigurare în raport cu prejudiciul real suferit.

O reflectare a acestui principiu regăsim și în legislația cu privire la asigurări.

Pentru asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto (RCA) în conformitate cu art.14 alin.(1) și (2) din Legea cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule, nr.414 din 22.12.2006, modificată prin Legea nr.239 din 29.12.2015 (în vigoare din 05.02.2016), despăgubirea de asigurare va fi stabilită și achitată în limitele răspunderii asigurătorului, după cum urmează:

- 1 000 000 de lei – la avarierea sau distrugerea de bunuri, indiferent de numărul persoanelor păgubite într-un accident;
- 1 000 000 de lei – pentru fiecare persoană păgubită în caz de vătămări corporale sau deces, dar nu mai mult de 5 000 000 de lei, indiferent de numărul persoanelor păgubite într-un accident.

Trebuie de remarcat în acest sens că anterior modificării limitelor despăgubirii de asigurare acestea erau individualizate:

- pentru avarierea sau distrugerea de bunuri (500 000 de lei, indiferent de numărul persoanelor păgubite într-un accident);
- pentru indemnizații în caz de vătămări corporale sau deces (350 000 de lei – pentru fiecare persoană păgubită, dar nu mai mult de 700 000 de lei, indiferent de numărul persoanelor păgubite într-un accident) [9].

În asigurarea *Cartea Verde* nu se stabilesc sume asigurate, iar în caz de pagube materiale, deces sau vătămări corporale produse terților se acordă despăgubiri în conformitate cu legislația de răspundere civilă din țara în care s-a produs accidentul [10].

De asemenea, o reflectare a acestui principiu regăsim și în Legea cu privire la asigurări, nr.407 din 21.12.2006, care reprezintă, *inter alia*, un act normativ-cadru în domeniul asigurărilor; or, în conformitate cu art.15 alin.(5) din legea menționată *supra*, despăgubirea de asigurare nu poate depăși valoarea bunurilor la data producerii evenimentului asigurat și nici cuantumul prejudiciului real suportat.

Articolul 15 alin.(8) din Legea cu privire la asigurări, nr.407 din 21.12.2006, statuează că dacă pentru același bun sunt încheiate mai multe contracte de asigurare care, în ansamblu, depășesc valoarea reală a bunului, fiecare asigurător este obligat să plătească partea din prejudiciu egală cu raportul dintre suma asigurată prin contract și valoarea totală a sumelor asigurate prin toate contractele, fără ca asiguratul să poată încasa o despăgubire mai mare decât prejudiciul efectiv, consecință directă a riscului.

Mai mult ca atât, pentru asigurarea funcționalității la criteriile maxime a acestui principiu, legiuitorul stabilește, în mod expres, că asiguratul are obligația să declare existența unor alte asigurări pentru același bun la diferiți asigurători atât la încheierea contractului de asigurare, cât și pe parcursul executării lui.

Acest principiu joacă un rol important pentru condițiile de valabilitate a contractului de asigurare; or, părțile trebuie să cunoască limitele răspunderii.

Un alt principiu determinant pentru existența despăgubirii de asigurare ca și instituție de drept este *principiul achitării despăgubirii de asigurare indiferent de numărul cazurilor de accidente*. Studiind prevederile art.14 alin.(3) din Legea cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule, nr.414 din 22.12.2006, constatăm că despăgubirile prevăzute de contractul de asigurare obligatorie de răspundere civilă auto se plătesc indiferent de numărul cazurilor de accidente care au avut loc în termenul de asigurare; important e ca despăgubirea de asigurare să nu depășească limita stabilită de legiuitor dintr-un caz asigurat.

Esența acestui principiu se află într-o legătură indisolubilă cu principiul cercetat anterior; or, despăgubirile de asigurare se achită indiferent de numărul cazurilor de accidente care au avut loc în termenul de asigurare, însă în limitele prevăzute de legislație și enunțate mai sus. Interconexiunea principiilor menționate stabilește efectiv condiții echitabile și certe atât pentru asigurați, cât și pentru asigurători, care sunt în conformitate cu principiul unanim cunoscut și garantat prin Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și libertăților fundamentale.

De menționat că în asigurarea de bunuri (facultativă) despăgubirea de asigurare se va achita până în limita sumei asigurate, indiferent dacă paguba rezultă dintr-un caz asigurat sau din câteva.

*Principiul subsidiarității despăgubirii de asigurare*. Acest principiu confirmă natura dualistă și complexă a despăgubirii de asigurare ca și instituție de drept. În conformitate cu art.14 alin.(5) din Legea cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule, nr.414 din 22.12.2006, în cazul în care întinderea prejudiciului depășește limitele răspunderii stabilite de lege (care au fost menționate mai sus), păgubitul are dreptul, în conformitate cu legislația civilă în vigoare, să întenteze persoanei răspunzătoare de producerea accidentului o acțiune de recuperare a sumei care depășește aceste limite.

Justificarea acestui principiu constă în faptul că asiguratului i se creează pârghii legale efective și rezonabile prin care acesta să-și poată repara prejudiciul apărut ca urmare a survenirii cazului asigurat, dar a cărui întindere depășește limitele prevăzute de lege. Mai mult ca atât, această regulă este conformă pe deplin cu principiul securității raporturilor juridice, pe de o parte, și cu repararea justă și echitabilă a prejudiciului, pe de altă parte.

Conformitatea cu principiul securității raporturilor juridice se observă prin faptul că normele juridice ce se referă la posibilitatea asiguratului de a înainta o acțiune către persoana responsabilă de survenirea cazului asigurat și prevederile care se referă la respectarea limitelor asigurării sunt certe și previzibile, iar condițiile sunt expres stabilite de lege. Repararea justă și echitabilă a prejudiciului este dedusă din posibilitatea legală ce îi este acordată asiguratului pentru a înainta pretenții în privința persoanei responsabile de accident, pentru a nu-i compromite în esență dreptul la proprietate, asigurat de prevederile art.1 din Protocolul 1 la Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și libertăților fundamentale [11].

Un alt principiu, la fel de determinant, este *principiul achitării despăgubirii de asigurare doar în cazurile prevăzute de lege*. Acest principiu se regăsește în prevederile art.15 și 16 din Legea cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule, nr.414 din 22.12.2006. De remarcat, în acest sens, că principiul achitării despăgubirii de asigurare în cazurile prevăzute de lege nu stipulează cazuri particulare în care asiguratorul va fi obligat la plata despăgubirii de asigurare. Dar, interpretând prevederile art.15 din lege, vom observa că acestea conturează în esență premisele și criteriile, cu caracter general, în care asiguratul va avea dreptul la primirea despăgubirii de asigurare.

Cu alte cuvinte, respectivele premise și condiții au în esență scopul de a stabili anumite limite și criterii previzibile și certe pentru care asiguratul va avea dreptul la repararea pagubelor de către asigurator prin achitarea unei despăgubiri de asigurare.

În aceeași ordine de idei, și art.16 din respectiva lege determină cazurile în care asiguratorul nu va achita despăgubire de asigurare.

Privite în cumul, aceste două prevederi normative caracterizează, dincolo de un dubiu rezonabil, eficacitatea și funcționalitatea la criterii maxime a principiului achitării despăgubirii de asigurare doar în cazurile prevăzute în mod expres de lege.

*Principiul proporționalității* este, de asemenea, un principiu fundamental al despăgubirii de asigurare. Anume acest principiu caracterizează menținerea echilibrului între interesele legitime ale părților contractului de asigurare, iar uneori și ale persoanei responsabile de survenirea cazului asigurat. Considerăm că acest principiu poate fi privit prin prisma a două versiuni: una în sens larg, iar cealaltă în sens îngust.

Manifestarea principiului proporționalității, în sens larg, constă în faptul că despăgubirea de asigurare este direct proporțională cu paguba. În asigurările de bunuri despăgubirea este oferită în dependență de valoarea bunului înainte de producerea daunei și de mărimea ei (totală sau parțială). Cu alte cuvinte, despăgubirea de asigurare se face în funcție de întinderea pagubei și de gradul de distrugere.

În cazul în care suma asigurată este inferioară valorii reale a autovehiculului (subasigurarea), despăgubirile sunt reduse corespunzător raportului de subasigurare. În acest caz, despăgubirea cuvenită este egală cu valoarea pagubei înmulțită cu raportul dintre suma asigurată și valoarea reală [12].

În cazul în care suma asigurată este superioară valorii reale a autovehiculului (supraasigurarea), despăgubirile sunt reduse corespunzător raportului de supraasigurare. În acest caz, despăgubirea cuvenită este egală cu valoarea pagubei înmulțită cu raportul dintre suma asigurată și valoarea reală.

Pe de altă parte, art.17 din Legea cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule, nr.414 din 22.12.2006, configurează sensul principiului proporționalității despăgubirii de asigurare în domeniul auto în sens îngust. Această versiune a principiului proporționalității caracterizează cuantumul despăgubirii în caz de culpă comună. Astfel, în cazul în care părțile au provocat din culpă accidentul sau majorarea pagubei, fiecare dintre ele va fi obligată să compenseze numai partea din pagubă care îi este imputabilă. În acest caz, legiuitorul stabilește, fără echivoc, că întinderea răspunderii fiecărei părți pentru producerea accidentului de autovehicul va fi determinată prin acte și alte mijloace probatorii.

În cazul în care este imposibilă determinarea întinderii răspunderii fiecărei părți pentru accidentul produs, răspunderea se va stabili în cote egale, în funcție de numărul părților implicate în accident, fiecare având dreptul la despăgubire în proporția în care nu poartă răspundere de producerea accidentului.

În temeiul celor menționate, apreciem acest principiu ca o reflectare veritabilă a echității juridice. Constatăm că principiul proporționalității, pe de-o parte, garantează menținerea unui echilibru just între gradul de vinovăție, prejudiciul cauzat terțului, prejudiciul suportat și cuantumul despăgubirii de asigurare, iar, pe de altă parte, consolidează securitatea raporturilor juridice ca urmare a faptului că este reglementat de un cadru normativ previzibil sub toate aspectele, care facilitează în mod direct crearea unei practici uniforme.

Investigând aceste aspecte, considerăm că principiul proporționalității este într-o legătură extrem de strânsă cu individualizarea despăgubirii de asigurare; mai mult ca atât, pe alocuri proporționalitatea și individualizarea pot fi confundate.



Un exemplu elocvent referitor la aplicabilitatea efectivă a individualizării despăgubirii de asigurare se regăsește la determinarea despăgubirii de asigurare în cazul avarierii sau distrugerii autovehiculului – caz în care instanțele de judecată vor face distincție între mărimea despăgubirii de asigurare în cazul distrugerii bunului și mărimea despăgubirii de asigurare în cazul avarierii lui.

În cazul distrugerii autovehiculului, persoana păgubită va beneficia de o despăgubire de asigurare echivalentă valorii bunului, la data producerii cazului asigurat, iar în situația avarierii bunului despăgubirea va fi egală costului cheltuielilor necesare pentru restabilirea automobilului în situația în care acesta se afla până la producerea cazului asigurat (adică, în valoare egală cu cheltuielile de restabilire) [13].

Totuși, indiferent de situație, despăgubirea de asigurare în cazul asigurărilor din domeniul auto nu poate depăși:

- valoarea pagubei real suportate;
- diferența dintre valoarea autovehiculului de la data procedurii accidentului și valoarea rămasă conform actului de reevaluare, încheiat de către o unitate de specialitate;
- limita despăgubirii prevăzută de art.14 alin.(2), art.22 alin.(7) și de art.23 alin.(1) din Legea cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule, nr.414 din 22.12.2006.

Principiul proporționalității despăgubirii de asigurare este interdependent de principiul general al integrității asigurărilor, adică nivelul despăgubirilor urmează să fie determinat cât mai aproape de valoarea reală a bunurilor asigurate, pentru ca aceste despăgubiri să permită refacerea bunurilor avariate sau distruse.

Un alt principiu fundamental al despăgubirii de asigurare din domeniul auto constă în natura juridică a acestuia. Articolul 6 alin.(4) din Legea cu privire la asigurări, nr.407 din 21.12.2006, conturează chintesența principiului, conform căruia *despăgubirea de asigurare se plătește de către asigurător în bani*. Totuși, trebuie să recunoaștem că acest principiu nu are un caracter absolut, iar derogări de la regula generală, conform căreia despăgubirea de asigurare urmează a fi achitată în bani, este în principiu posibilă, dar condiționată de acordul scris al asiguratului. Astfel, derogarea de la principiul enunțat se manifestă în particular prin compensarea prejudiciului – prin restabilirea sau repararea bunurilor. Conform prevederilor art.6 alin.4 din Legea cu privire la asigurări, nr.407 din 21.12.2006, compensarea prejudiciului prin restabilirea sau repararea bunurilor, prin prestarea de servicii se permite doar cu acordul scris al asiguratului.

*Principiul caracterului coercitiv* (sanționator) al despăgubirii de asigurare este un alt principiu esențial, care facilitează elucidarea naturii juridice a despăgubirii de asigurare ca și instituție de drept privat.

Manifestarea legală a acestui principiu o regăsim la art.6 alin.(6) din Legea cu privire la asigurări, nr.407 din 21.12.2006, prin care se stabilește că în caz de încălcare a termenului de plată a despăgubirii de asigurare din vina asigurătorului, acesta va plăti asiguratului, beneficiarului asigurării și/sau păgubitului, pentru fiecare zi de întârziere, penalitate de 0,1% din suma despăgubirii de asigurare. Esența acestui principiu constă în faptul că penalitatea în această situație reprezintă un mecanism efectiv complex, fără un caracter excesiv sau derizoriu, și care duce la dezdăunarea integrală a creditorului și, totodată, asigură sancționarea rezonabilă a debitorului. Astfel, în esență, respectivul principiu confirmă o dată în plus caracterul complex al despăgubirii de asigurare ca și instituție de drept privat.

În aceeași ordine de idei, *principiul insesizabilității despăgubirii de asigurare în asigurările de răspundere civilă* reprezintă un principiu crucial în determinarea și conturarea despăgubirii de asigurare ca și instituție de drept. Deducem acest principiu din interpretarea logică a art.16 alin.(6) din Legea cu privire la asigurări, nr.407 din 21.12.2006, care presupune că asigurătorul plătește nemijlocit celui păgubit despăgubire (care nu poate fi urmărită de creditorii asiguratului) în măsura în care acesta nu a fost despăgubit de asigurat.

Eficacitatea și importanța unei astfel de reglementări se regăsește în faptul că despăgubirea de asigurare are un scop special, și anume: de compensare și dezdăunare a pagubelor provocate prin survenirea cazului asigurat. În acest sens, legiuitorul a ales opțiunea prin care despăgubirea de asigurare primită de persoana păgubită de la asigurător să nu poată fi urmărită de către creditorii primului.

În același fâgaș, acest principiu reprezintă o excepție de la art.27 CC RM, care stabilește că persoana fizică răspunde pentru obligațiile sale cu tot patrimoniul său, cu excepția bunurilor care, conform legii, nu pot fi urmărite. Or, în conformitate cu art.288 alin.(5) CC RM, banii reprezintă o categorie specială de bunuri care, datorită priorităților lor deosebite, sunt un echivalent general al tuturor celorlalte bunuri și constituie un instrument general al schimbului.

Efectul unei astfel de prevederi legale prin care se interzice urmărirea despăgubirii de asigurare în cazul asigurărilor de răspundere civilă se manifestă, în mod evident, în inaplicabilitatea urmăririi bunurilor în legătură cu obligațiile persoanei.

Prin urmare, principiul în cauză reprezintă un impediment veritabil pentru un creditor să poată solicita și în cele din urmă executa în mod silit suma primită de debitor (asigurat) cu titlu de despăgubire de asigurare.

*Principiul subrogației.* Potrivit acestui principiu, asigurătorul se subrogă în toate drepturile asiguratului sau beneficiarului asigurării, contra celor răspunzători de producerea pagubei în limita despăgubirii plătite.

„Operațiunea juridică prin care toate drepturile creditorului se transmit asupra celui care plătește sau care este terț față de raportul inițial dintre creditor și debitor poartă numele de subrogație (înlocuire)” [14].

Subrogarea o regăsim în prevederile art.1329 CC RM, unde se indică exhaustiv că asigurătorul care a plătit despăgubirea de asigurare preia, în limitele acestei sume, dreptul la creanță pe care asiguratul sau o altă persoană care a încasat despăgubirea de asigurare îl deține în raport cu terțul responsabil de producerea pagubei, dacă legea sau contractul nu prevede altfel. Prin subrogare, asigurătorul exercită acțiunea în nume propriu, ca titular al dreptului asupra creanței, respectiv acțiunea pe care asiguratul ar fi intentat-o împotriva autorului pagubei. Asigurătorul va beneficia de toate avantajele asiguratului.

Asigurătorul, fiind subrogat în drepturile asiguratului, are sarcina de a proba culpa terțului în producerea pagubei. Dacă asiguratul a intentat acțiune judiciară contra terțului vinovat, asigurătorul poate substitui asiguratul în orice fază a procesului. Dacă indemnizația plătită de asigurător este mai mică decât valoarea prejudiciului, există posibilitatea ca asiguratul să recupereze contravaloarea pagubei atât de la asigurător, cât și de la terțul răspunzător.

Spre exemplu, dacă X, conducând în mod neglijent un autovehicul, lovește camionul lui Y, asigurătorul poliței de asigurare auto (CASCO) cumpărată de Y va acoperi cheltuielile de reparație a camionului, deoarece polița acoperă avariile aduse camionului. Cu toate acestea, asigurătorul lui Y va încerca, cel mai probabil, să recupereze costurile de la X, pe motiv că acesta se face vinovat de producerea coliziunii (sau de la asigurătorul de răspundere civilă al lui X, care va plăti în interesul lui). Din moment ce asigurătorul lui Y l-a despăgubit pe acesta, asigurătorul se subrogă în drepturile lui Y asupra lui X – drepturile anterioare ale lui Y privind despăgubirea sunt acum drepturile asigurătorului său. Procesul de recuperare de la persoana vinovată (sau de la asigurătorul acesteia) a sumelor plătite este cunoscut ca și subrogație.

Elementele principale ale subrogației sunt:

- partea care revendică drepturile subrogației trebuie să fie cea care a plătit prima despăgubirea;
- partea care revendică subrogația nu reprezintă un simplu voluntar, ci are obligația legală de a plăti despăgubirea;
- partea care revendică subrogația este răspunzătoare indirect pentru plata despăgubirii;
- o terță parte este răspunzătoare direct pentru plata despăgubirii.

Prin exercitarea subrogației de către partea care a revendicat acest drept nu se încalcă prevederile legale.

Totodată, este de menționat că legiuitorul a prevăzut la art.29 din Legea nr.414 din 22.12.2006 opt cauze în care asigurătorul are dreptul de a se adresa în regres față de persoana responsabilă de cauzarea de prejudicii după ce achită despăgubirea de asigurare terțului păgubit.

*Principiul interesului asigurabil.* Condiția de bază a oricărui contract de asigurare o constituie interesul asigurabil. Contractantul sau asiguratul trebuie să aibă o relație particulară în legătură cu obiectul asigurat și aceasta poate fi: proprietatea, viața sau răspunderea pe care acesta dorește să le asigure. Dacă această relație lipsește, atunci este imposibilă legalitatea contractului, ducând la anularea sau imposibilitatea aplicării lui, în funcție de natura asigurării.

O persoană are un interes asigurabil, dacă în urma producerii unui eveniment supus asigurării ar putea suporta o pierdere financiară sau orice alt prejudiciu. Deși pot fi mai multe persoane cu un interes asigurabil, doar persoanele asigurate pot fi despăgubite.

Pentru a fi asigurabil, un interes trebuie să fie economic, evaluabil în bani și, desigur, să existe în momentul încheierii contractului.

Obiectul asigurării poate fi reprezentat de orice formă de proprietate sau eveniment ce poate duce la pierderea unui drept legal sau la crearea unei obligații față de terț. De exemplu, obiecte ale asigurărilor de bunuri pentru riscul de incendiu pot fi: mijloacele de transport; în asigurările de răspundere civilă, obiectul îl reprezintă răspunderea față de terți pentru pagube materiale sau afectări corporale.

Este de remarcat că în contractul de asigurare nu se asigură cele prezentate mai sus, ci interesul comercial, patrimonial al asiguratului față de obiectul asigurării.

Obiectul contractului de asigurare este, *de facto*, numele dat interesului financiar pe care o persoană îl are în legătură cu obiectul asigurării.

Interesul asigurabil este interesul ce se naște din raporturile unei persoane cu privire la un anumit bun ce poate fi asigurat. Interesul asigurabil reprezintă valoarea bănească a bunului expusă pierderii sau valoarea patrimonială care poate fi pierdută pentru asigurat sau beneficiar ca urmare a producerii evenimentului asigurat.

Condițiile esențiale pentru existența unui interes asigurabil sunt:

- în cazul pierderii sau degradării unui bun, asiguratul să sufere o daună ce poate fi evaluată în bani;
- bunul menționat trebuie să constituie obiectul asigurării de bunuri;
- asiguratul să aibă un interes patrimonial cu privire la bunul asigurat; cu alte cuvinte, asiguratul trebuie să aibă o relație directă, recunoscută legal, cu obiectul asigurării, astfel încât să aibă de suferit în urma distrugerii acestuia.

Regula generală în asigurările de bunuri este ca interesul asigurabil să existe atât în momentul încheierii asigurării, cât și în momentul producerii riscului asigurat. În caz contrar, contractul de asigurare este nul de drept.

De regulă, interesul asigurabil decurge din statutul de proprietar al persoanei care are intenția să-și asigure bunul. Totuși, cu excepția proprietarului bunului, există și alte persoane care pot avea un interes asigurabil, în situații cum ar fi:

✓ *Proprietatea comună.* Spre exemplu, o persoană care deține în comun cu una sau mai multe persoane un mijloc de transport are dreptul legal de a asigura bunul respectiv la întreaga valoare. În caz de distrugere totală a bunului asigurat, persoana respectivă va beneficia de despăgubire doar în limita dreptului său de proprietate. Dacă încasează valoarea totală a despăgubirii, aceasta va fi obligată să ofere celorlalte persoane partea ce li se cuvine din despăgubire.

✓ *Proprietatea gajată.* În cazul unui contract de gaj, au un interes asigurabil atât debitorul gajist, în calitate de proprietar, cât și creditorul gajist, în calitate de creditor. De regulă, în asemenea cazuri se încheie o asigurare în numele proprietarului, însă ca beneficiar al despăgubirii de asigurare figurează creditorul gajist.

✓ *Proprietatea închiriată.* Chiriașul nu este obligat să încheie un contract de asigurare a proprietății închiriate în numele și pe contul proprietarului. Totuși, în cazul în care utilizează bunul în interes propriu, este obligat să încheie o astfel de asigurare; el o face în numele și în folosul propriu, neputând pretinde încasarea despăgubirilor în urma producerii unui risc asigurat. El poate doar să pretindă proprietarului restituirea primelor de asigurare sau să fie inclus în contract ca beneficiar al despăgubirii de asigurare.

Necesitatea existenței interesului asigurabil este condiționată de următoarele trei argumente relevante:

- 1) pentru a preveni acțiunile speculative;
- 2) pentru a reduce pagubele intenționate;
- 3) pentru a sprijini principiile despăgubirii de asigurare.

Trebuie de remarcat că interesul asigurabil în asigurarea de bunuri și de răspundere civilă are următoarele caracteristici distincte:

- asiguratul este cel care are un interes asigurabil;
- interesul asigurabil trebuie să existe în momentul producerii pagubei;
- diverse relații ce dau naștere la interese asigurabile.

Interesele asigurabile în cazurile de răspundere civilă sunt ceva mai puțin evidente. Totuși, legislația americană stabilește că orice entitate are un interes asigurabil față de un eveniment care poate determina o obligație pentru acea entitate. Interesele asigurabile ce au la bază o obligație legală potențială nu decurg din dreptul de proprietate. Acestea sunt determinate de faptul că asiguratului i se pot impune de către judecată despăgubiri pentru daune sau prejudicii rezultate dintr-un eveniment asigurat [15].

*Principiul bunei-credințe.* La contractarea unei asigurări, asiguratul poate cunoaște în detaliu condițiile de asigurare înainte de a încheia asigurarea, în timp ce asigurătorul este dezavantajat, necunoscând toate aspectele materiale privind riscurile la care este expus obiectul asigurării. Doar cel care solicită asigurarea este în măsură să cunoască toate datele relevante despre risc. Se consideră astfel că încrederea și corectitudinea sunt fundamentale în asigurare. De aceea, este datoria asiguratului să-l informeze pe asigurător, nu neapărat la solicitarea acestuia, despre toate circumstanțele materiale privind riscul.

Principiul bunei-credințe poate fi definit ca fiind datoria pozitivă a asiguratului de a informa voluntar și complet asupra tuturor faptelor materiale privind riscul propus spre asigurare, „chiar dacă subasigurătorul sau asigurătorul întrebă sau nu” [16].

Există anumite fapte care sunt presupuse a fi cunoscute de asigurător și, ca atare, nu intră în categoria celor ce trebuie aduse, în mod special, la cunoștința asigurătorului. Printre acestea sunt:

- reglementările legale, știindu-se că în nicio circumstanță nu se poate invoca necunoașterea legilor;
- fapte de notorietate, pe care asigurătorul se presupune că le cunoaște;
- fapte care diminuează sau agravează riscul (dotarea sau lipsa sistemelor de alarmă a mijlocului de transport);
- fapte materiale, vizibile în mod clar, pe care orice evaluator de risc le-ar fi cunoscut;
- fapte acoperite de condițiile de asigurare;
- fapte pe care asiguratul nu are posibilitatea să le cunoască.

De exemplu, fapte materiale relevante în evaluarea corectă a riscului pot fi în asigurările de bunuri – natura și valoarea mijlocului de transport asigurat, iar în asigurarea obligatorie – faptul că autovehiculul va fi condus și de alte persoane decât proprietarul.

*Principiul contribuției* (coparticipării la despăgubire). Contribuția constă în dreptul societății de asigurări de a solicita altei societăți de asigurări, răspunzătoare în mod similar, o contribuție, nu neapărat egală, pentru o daună suferită de un asigurat în vederea coparticipării la acoperirea despăgubirii convenite asiguratului, inclusiv costurile aferente.

Contribuția apare atunci când asiguratul are două asigurări pentru același bun. Ca și subrogarea, contribuția se aplică în exclusivitate la asigurările de bunuri și la cele de răspundere civilă.

Aplicarea contribuției necesită îndeplinirea următoarelor condiții:

- sunt în vigoare două sau mai multe contracte de asigurare obligatorie de răspundere civilă auto sau asigurare facultativă;
- toate acoperă aceleași riscuri care pot genera pagube;
- toate acoperă același interes al aceluiași asigurat;
- toate sunt în vigoare în același timp.

De menționat că asigurarea trebuie să fie din aceeași clasă (grupă) de asigurări. Acest principiu nu se răsfrânge asupra situației în care proprietarul bunului deteriorat are dreptul de a pretinde desdăunarea de la asigurătorul de răspundere civilă al persoanei vinovate de cauzarea de prejudicii (survenirea cazului asigurat), dar concomitent deține și dreptul de a se adresa asigurătorului său pe marginea asigurării facultative pe care o deține. În acest caz, conform prevederilor art.22 alin.(11) din Legea cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule, nr.414 din 22.12.2006, dacă la data producerii accidentului de autovehicul persoana păgubită are în vigoare un contract de asigurare de bunuri pentru bunurile avariate sau distruse prin accidentul de autovehicul, posesorul unor astfel de bunuri va fi despăgubit în temeiul aceluși contract.

*Principiul „causa proxima”* reprezintă o cauză activă și efectivă, care declanșează un flux de evenimente ce determină o pierdere, fără intervenția a niciunei forțe care a început sau a funcționat activ, provenită dintr-o sursă nouă și independentă [17].

*Causa proxima* este prima sub aspectul efectului și al momentului în care s-a produs. Ea reprezintă o cauză dominantă, efectivă și activă, respectiv trebuie considerată o cauză imediată și nu una îndepărtată. O cauză activă și eficace presupune existența unei legături directe între cauză și efect. Dacă vor exista mai multe cauze, cauza proximă va fi cauza cea mai puternică sau dominantă care a contribuit la producerea prejudiciului.

Pot exista mai multe cauze care duc la producerea unui prejudiciu. Astfel, se poate vorbi despre un flux de evenimente, rareori existând un singur eveniment, izolat, cauzator de pagube. Asigurătorul răspunde pentru orice daună produsă doar în ceea ce privește riscurile ce sunt acoperite prin contract. Deci, pentru a fi despăgubită, pierderea trebuie să rezulte dintr-un risc asigurat sau trebuie să fie rezultatul unui flux de evenimente ca urmare a unui risc asigurat.

Un eveniment poate fi determinat de două sau mai multe cauze concurente independente una de cealaltă sau care se pot produce în același timp, contribuind la producerea daunei. Spre exemplu, un automobil asigurat a fost reparat pentru careva defecte tehnice; drept rezultat, s-a produs un scurtcircuit și automobilul a fost distrus de incendiul izbucnit de la acest scurtcircuit. Prejudiciul este determinat de ambele motive: atât de incendiul propriu-zis, cât și de serviciile necalitative prestate.

Este foarte important a cunoaște natura riscurilor în legătură cu cauza proximă. Privind daunele, acestea se pot produce ca urmare a trei categorii de evenimente:



- riscuri asigurate, expres menționate în poliță;
- riscuri exceptate sau excluse, menționate în cuprinsul contractului ca fiind excluse fie drept cauză, fie drept efect al riscurilor asigurate;
- riscuri neasigurate sau alte riscuri nementionate în poliță.

### Concluzii

Principiile despăgubirii de asigurare sunt valorificate prin caracteristici individuale, dar care, privite în ansamblu, soluționează sarcina propusă de despăgubirea de asigurare.

Astfel, principiile determină corectitudinea calculării și achitării despăgubirii de asigurare, volumul căreia, în mod direct, influențează asupra întregii economii, și anume: asupra creșterii sau diminuării primei de asigurare a anului de referință.

Principiile despăgubirii de asigurare determină limitele legale ale despăgubirii de asigurare, care permite menținerea unui echilibru între interesele și obligațiile asigurătorului, asiguratului și beneficiarului. În caz contrar, părțile s-ar putea ciocni de cazurile în care asigurătorul refuză achitarea despăgubirii de asigurare din motive neîntemeiate, ori asiguratul să solicite nejustificat achitarea despăgubirii de asigurare, ori asigurătorul să achite o despăgubire disproporționată de mărimea prejudiciul real cauzat, de valoarea bunului asigurat sau de mărimea primei de asigurare achitate.

De asemenea, constatăm că principiile despăgubirii de asigurare statuează faptul că despăgubirea de asigurare este o consecință care are drept scop desdăunarea, compensarea, suferită de către terțul păgubit, asigurat și/sau beneficiar și nu poate fi privită ca o sancțiune asiguratului pentru fapta comisă.

Principiile despăgubirii de asigurare garantează persoanei păgubite compensarea cheltuielilor neacoperite de despăgubirea de asigurare din contul persoanei vinovate.

Ca urmare, menționăm că principiile despăgubirii de asigurare ocupă un loc extrem de important în configurarea naturii juridice a despăgubirii de asigurare ca instituție fundamentală a dreptului civil, care, aplicate *per ansamblu*, determină caracterul complex al despăgubirii de asigurare.

### Referințe:

1. BOTNARI, E. *Principiile dreptului: aspecte teoretico-practice*. Chișinău: 2004. 54 p.
2. MIHAI, GH., MOTICA, R. *Fundamentele dreptului: teoria și filosofia dreptului*. București: ALL Beck, 1997. 119 p.
3. *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a legislației în domeniul asigurărilor obligatorii și facultative a transportului auto*, nr.11 din 16 decembrie 2013, pct.10.
4. POPA, N. *Teoria generală a dreptului*. București: ALL Beck, 2002. 104 p.
5. BOTNARI, E. *Op. cip.*
6. CONSTANTINESCU, L.J. *Tratat de drept comparat. Vol.II: Metoda comparativă*. București: ALL Educațional, 1998. 320 p.
7. Legea cu privire la asigurări, nr.407 din 21.12.2006 În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr.47-49.
8. Legea cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule, nr.414 din 22.11.2006. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr.32-35.
9. Legea pentru modificarea și completarea Legii nr.414-XVI din 22 decembrie 2006 cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule, nr.239 din 29.12.15 În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.25-30.
10. DRĂGHICI, M. *RCA versus CASCO*. București: C.H. Beck, 2011. 32 p.
11. Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, nr.1950 din 04.11.1950. A intrat în vigoare la 03 septembrie 1953. În: *Tratate Internaționale la care Republica Moldova este parte*, 1998, nr.1.
12. JOANDREA-MOGA, P.D. *Contractul internațional de asigurare CASCO*. București: Universul Juridic, 2011. 416 p.
13. *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a legislației în domeniul asigurărilor obligatorii și facultative a transportului auto*, nr.11 din 16 decembrie 2013, pct.41.
14. NEGRU, T. *Asigurări: Ghid de asigurare*. București: ALL Beck, 2006. 25 p.
15. CONSTANTINESCU, D.A. *Tratat de asigurări. Vol.1*. București: Editura Economică, 2004. 61 p.
16. BISTRICEANU, GH.D. *Asigurări și reasigurări în România*. București: Editura Universitară, 2006. 265 p.
17. CIUREL, V. *Asigurări și reasigurări: abordări teoretice și practice interne*. București: ALL Beck, 2000. 186 p.

Prezentat la 30.09.2017